

GERHARD NEWEKLOWSKY
Institut für Slawistik der Universität Wien
Spitalgasse 2-4, A-1090 Wien
gerhard.neweklowsky@univie.ac.at

O ŠTOKAVSKIM OSOBINAMA U HRVATSKIM GOVORIMA BANDOLA I NOVE GORE U JUŽNOM GRADIŠĆU

U prilogu se opisuju gradišćanskohrvatski ikavski govori Bandola i Nove Gore u južnom Gradišću, na osnovi građe sakupljene 1994.–1996. u okviru „Ost-West-Projekta“. Prvi govor pripada skupini vlahijskih govora s parcijalnim pomicanjem naglaska, dok je drugi govor, iako govore *što*, svakako čakavski. Kao i drugi čakavski govori južnoga Gradišća, on je sačuvalao staro akcenatsko mjesto. U radu se povezuju spomenuta dva govora s ostalim hrvatskim govorima Gradišća pri čemu se posebna pažnja obraća leksiku.

1. Uvod

U *Hrvatskom dijalektološkom zborniku* 7/1 već sam govorio o sličnoj temi (Neweklowsky 1985), o štokavskim osobinama govora južnog Gradišća (29 sela i zaselaka u Austriji i Mađarskoj) u kojima se upotrebljava upitna zamjenica *što*. Ti govori nisu svi štokavski, nego moramo dobar dio njih odlučno pribrojiti čakavskom narječju.

U ovom ću se prilogu osvrnuti na dva govora u austrijskom južnom Gradišću. Oni su bili predmet istraživanja 1994. i 1996. u okviru „Ost-West-Programm-a“ koji se provodio pod okriljem Erharda Buseka, bivšega austrijskog ministra za znanost. Možda je zanimljivo da podsjetimo na tadašnje političke prilike (projekt je pokrenut 1993.). Naime, Hrvatska nije ušla u spomenuti projekt, tako da se morala naći konstrukcija koja bi zaobišla tu činjenicu. Zamolio sam da se odobri projekt koji bi obuhvatio suradnju između Austrije i Mađarske u oblasti hrvatske dijalektologije. Moj je partner bio profesor István Nyomárkay (Budimpešta). Među istraživačima morali su biti Austrijanci i Mađari, ali su se mogli ostvariti i boravci hrvatskih istraživača u Austriji i u Mađarskoj. Na taj smo način popunili upitnike za Hrvatski (ranije Srb-

skohrvatski) dijalektološki atlas iz deset sela. Među dijalektolozima iz Zagreba surađivali su Snježana Hozjan, Božidar Finka, Antun Šojat i Mijo Lončarić. Zajedno s ranije popunjenim upitnicima danas raspolažemo s 12 popunjenih upitnika s područja gradišćanskih Hrvata u Austriji, Mađarskoj, Slovačkoj i Moravskoj, kao i dvama drugim hrvatskim govorima negradišćanskoga tipa u Mađarskoj.

Danas je hrvatski jezik ugrožen u čitavom nizu sela Gradišća. Glavni su uzroci tomu što općenito ima sve manje djece, a s hrvatskom djecom roditelji sve više govore njemački. Jedna opširna, ozbiljna demografska studija (Holzer/Münz 1993, 24) pokazuje da su u prosjeku Hrvati stariji od gradišćanskih Nijemaca; među Hrvatima bilo je za vrijeme istraživanja samo 9 % populacije mlađe od petnaest godina, dok je taj postotak iznosio 21 % kod Nijemaca. Najozbiljnija sociolingvistička studija (Jodelbauer 1996) detaljno pokazuje kako se u obitelji, školi, javnosti itd. hrvatski jezik sve manje upotrebljava, iako su Hrvati mnogo postigli tijekom posljednjih desetljeća (samo da podsjetimo na radio, televiziju, rječnike i gramatiku). Nova opširna sociolingvistička studija danas je desideratum.

2. Jezična građa

U ovom ćemo se prilogu osvrnuti na govor Bandola (njem. Weiden bei Rechnitz) i Nove Gore (njem. Neuberg). Prvi govor pripada tzv. „Vlasima“ (skupina njihovih sela se zove Vlahija) u kotaru Borta (njem. Oberwart), a govornici drugoga sela sebe smatraju štokavcima, iako su, zapravo, čakavci (u kotaru Grad, njem. Güssing). Budući da su ove skupine govora već dosta dobro obrađene (Tornow 1971, 1989, Neweklowsky 1978), nećemo ih opisati u cjelini, nego ćemo se koncentrirati na njihove važnije osobine. O govoru Pinkovca, koji je sličan novogorskom, pisala je Sanja Vulić 1995. U Novoj Gori se hrvatski jezik dosta dobro čuva, ali u Bandolu je situacija kritična.

Pripadnici tih dvaju govora (i većine govora južnoga Gradišća) imaju svijest da govore štokavski, da se njihov govor razlikuje od onih čakavskih govora koji sačinjavaju bazu gradišćanskohrvatskoga književnog jezika. Ukoliko uopće uče hrvatski u školi ili ga čuju u crkvi, to je književni čakavski gradišćanskohrvatski jezik.

Ako pregledamo štokavske osobine, npr. popis štokavskih osobina kod Ivića (Ivić 1958, 96–99; Ивић 1994, 88–91), vidjet ćemo da gradišćanski štokavci svakako ne pripadaju centralnim, već marginalnim štokavskim govorima.

Za razliku od većine čakavskih govora, u gradišćanskim štokavskim govorima nema intonacijskih opozicija. Prema Iviću, sljedeće su osobine zajedničke štokavcima i gradišćanskim čakavcima: parcijalno pomicanje

naglaska (kod Vlaha i u Čembi, ali ipak drukčije nego kod čakavaca, dok se kod ostalih Štoja čuva staro akcenatsko mjesto); iz ovoga proizlazi da nema novoštokavskog pomicanja naglaska, zatim nazalni vokal *o* prelazi u *u* (*ruka*), *ɔ/ɚ > a* (*dan, san/saŋa*), slogotvorno *l̥ > u* (*sunce*), *-jt- / -jd-* ostaju u svim govorima (*pojti, pojdem*), nova jotacija u tipu *braća* (*brača*), *kuplen*, nedostatak umetka *-ov-* u množini imenica muškoga roda (osim u jednom ili dva primjera), nema novoštokavske deklinacije sa sinkretizmom dativa, instrumentala i lokativa u množini, nema nigdje nastavka *-ā* u genitivu množine imenica, nema aorista ni imperfekta, slaganje imenice i broja svugdje je tipa *dva, tri, četiri sini*, nema metatonijskoga cirkumfleksa, ne razlikuju se historijski nenaglašeni dugi i kratki vokali (današnje razlikovanje kod čakavaca je novija pojava), nema metateze *sav, sva, sve* nego samo *vas, sa, se*, ne gubi se fonem /h/ (osim u određenim pozicijama), u deklinaciji po pravilu nema alternacije tipa *k/c, g/z, h/s*, nema tipično štokavskih leksema poput *kiša* ili *vatra*, nego svugdje *godina* i *oganj* itd. (Neweklowsky 1985, 182ff.). Svi gradišćanski govori imaju *šč* u primjerima tipa *ognišće, gušćer* (o malobrojnim izuzecima vidi dolje) itd. U cijelom Gradišću za „nje(zi)n“ upotrebljava se indeklinabilno *ñē*.

U svim je govorima slabi poluglas zastupljen kao *a* u primjerima: *kadi* ‘gdje’, *tajedan/tajdan, maša, malin*. Među opće gradišćansko-hrvatske osobine spadaju također *đibok* (Tornow 1989 navodi za Bandol *đimbok, đimbina*), *morje, zlat* ‘zlatan’ i dr.

Iz općega gradišćanskog leksika nalazimo u Bandolu i u Novoj Gori: *čuba* ‘usna’, *zubi* ‘usta’, *hrbat* ‘leđa’, *lopatica* ‘pleća’, *pōl tice-pōl miša* ‘slijepi miš’ (NG *puōl miša-puōl tice*), *bázga, pivnica* ‘podrum’, *cimitor* ‘groblje’ (Nova Gora *cintir* kao u Stinjacima), *sinokoša* ‘livada’ (samo u Stinjacima *lūkà*), *dojiti* ‘musti’, *dvojki* ‘blizanci’, *jačiti* ‘pjevati’, *junāk* ‘momak’, *vankuš* ‘jastuk’, *zipka* ‘kolijevka’, *kača* ‘zmija’, *lapat* ‘oranica’, *nosēča, pomîhati se* ‘razgovarati’ (NG *pomînat se*), *pot* ‘znoj’, *raca* ‘patka’, *ručéne* ‘doručak’, *túst* ‘debeo’, *vred* ‘uskoro’, *čuda* ‘mnogo’ itd.

Iz leksika južnoga Gradišća prema ikavsko-ekavskim čakavskim govorima: *gora* ‘šuma’ (prema *loza*), *ide* (*gre*), *uvik* (*senek*), *baba* (*staramajka*), *dida* (*stariotac*), *kuhna* (*veža, kreplet*), i dr.

Što je onda štokavsko, ili bar štokavsko, u odnosu na gradišćanske čakavce?

2.1 Bandol

U Bandolu (kao i u svim govorima Vlahije) govore *štō*, gen. *čěsa*, dat. *čěmu*, *zāšto* ‘zašto; zato’ (balkanizam ili romanizam), *nīš* ‘ništa’, *nīšto* ‘nešto’, *nīkor* ‘nitko’, *od nīkogar*.

Vokalizam je štokavskoga tipa, imamo, dakle, čiste vokale *i u e o a*, kratke i duge u naglašenim, samo kratke u nenaglašenim slogovima; slogotvorno *r* je uvijek kratko. Ovo je najvažnija fonetska razlika prema čakavskim govorima u kojima nalazimo diftonge tipa *ie uo*. U vlahijskim su govorima diftonzi tipa *ej ou ao* (kod Finke i Šojata rijetko, npr. *sēno/sēino*). Međutim, u njima je to utjecaj okolnih njemačkih govora (Neweklowsky 1978, 30). Za razliku od nekih čakavaca, *r* ne razvija popratni vokal. Popratni vokal može inače biti tipa *e* (*verba*) u nekim govorima srednjega i južnog Gradišća, a u tri sela Šoja popratni vokal je *a* (*varba*) (vidi kartu 8 u Neweklowsky 1978). Konstatirao sam da u Bandolu nema intonacijskih opozicija i da se vokali *e o* mogu fakultativno duljiti (Neweklowsky 1978, 173, također Tornow 1971, 188sl.). Čini se da se ova konstatacija potvrđuje i bilježenjem Finke i Šojata 1994¹, npr. *žēna/žēna/žēna, žēne, ženam, rébra/rébra, nōhti/nōhti, dite/dite*. Kod njih se dulji i *a*, npr. *držāla/držāla*. Autori na dugim slogovima najčešće bilježe [^]. Uglavnom, razlika između dugih i kratkih vokala čuva se dosta dobro, npr. *māti*, akuz. jd. *kčēr*, dat. jd. *kčēri, divōjka, divōjak*. U Bandolu, kao i u drugim govorima Vlahije, akcenat se pomiče s krajnjega naglašenog sloga, otvorenoga ili zatvorenoga, dok na dugim vokalima naglasak ostaje, npr. gen. jd. *ženē, češlā, rukôm, mehūr*. Kao primjer za akcenatske alternacije u deklinaciji neka služi: *dāska*, gen. jd. *daskē*, akuz. jd. *dasku*, nom. akuz. mn. *dāske*, gen. mn. *dasāk*; česta je akcenatska alternacija između neodređenih i određenih pridjeva: *žūhak, žūhka, žūhkoga* : *žuhkī, žuhkâ, žuhkôga* ‘gorak’. Na kraju riječi kratki naglašeni vokali mogu se naći jedino u infinitivu bez *-i*, npr. *prošit, imāt*. Za razliku od većine čakavaca u Gradišću, naglašeni se vokal u zatvorenom slogu ne dulji, npr. *žēp* ‘džep’, *žipka* ‘kolijevka’.

Za razliku od većine čakavskih ikavsko-ekavskih govora, navedeni su govori ikavski, s vrlo malo izuzetaka, npr. *nīdra* ‘njedra’ (u čak. *nādra*), *gnīzdo* (u sjevernom i srednjem Gradišću *gnāzdo*), *tīsan, stīna, stīmīca, klištre* ‘klijesta’, *glīto* ‘dlijeto’, *drīvo, crīkfa*. Među rijetkim ekavizmima nalazimo: *vēnac, dēlati, delāč, sūsēd, sēno, zdēnac* (Tornow 1989). U čakavskom selu Stinjaki svi navedeni ekavski primjeri imaju *i* (Neweklowsky 1989).

¹ U primjerima iz Bandola i Nove Gore preuzima se bilježenje akcenata od Finke/Šojata 1994 i Hozjan 1996, iako nema intonacijskih opozicija. Budući da niti u Bandolu niti u Novoj Gori nema fonološke opreke *č* : *ć*, nismo preuzeli bilježenje *ć* od Finke i Šojata, nego smo svugdje pisali *č*, kako to čini i Hozjan. Pri opisu [*č*] (i [*š*]) (Vulić 1995, 269) treba svakako uzeti u obzir interferenciju sa sličnim njemačkim glasovima, jer je za dvojezičnoga čovjeka ekonomičnije izgovoriti, ukoliko je to moguće, glasove dvaju jezika na isti način. Zbog toga neke glasovne promjene ili pojave ne smijemo povezati s činjenicama u govorima Hrvatske. Iako o tome govorim već desetljećima (počevši od Neweklowsky 1973, također prilikom opisivanja slovenskih dijalekata u Austriji), obično se ne vodi računa o dvojezičnosti ili trojezičnosti.

Štokavizmom se može smatrati i početno *u* u *uzěti/uzȳmati* (ćak. *ziet, zimat*), ali je *udóvac, udovȳca* u cijelom Gradišću. S druge strane nema ga u *torak* (Nova Gora ima ipak *utorak*).

Štokavskim obilježjem možemo smatrati skupinu *cr* u riječi *crlen* ‘crven’ (samo u toj riječi), dok se inače govori *čr* (*črn, črv, črivo, čerišna* ‘trešnja’). Kod Tornowa 1989. potvrđena je riječ *cvrčak* u jednom vlahijskom selu (prema *čvrčak*).

U Bandolu postoji nekontrahirani oblik *kujȳ, kujȳ, kujȳ* (čega kod čakavaca nema, samo *ki, ka, ko*); štokavski oblik je svakako *ga* za akuz. s. r. (*daj mi ga*, npr. *meso*), što kod čakavaca glasi *je*, zatim redni broj *trěči* (kod čakavaca *tre-ti*). Vlaha kažu *danas*, dok ova riječ kod većine čakavaca glasi *denas* (Neweklowsky 1978., karta 10), *hrȳž-i* ‘raž’ (kod čakavaca *hržula*), u nekim primjerima nalazimo štokavsko *žd št. mȳždanje* (inačica *mozdanje*), *štakor* (prema *šćakor* kod čakavaca), *štrba* (prema *šćrba*), štokavski je *o* u *topal* prema *e* u čakavskim govorima (*tepal*). Zanimljiv je oblik *štiti* ‘htjeti’ koji nalazimo u govorima Vlaha i Štoja kao i u kajkavskim govorima, ali je nema u drugim govorima južnoga Gradišća (Neweklowsky 1978., karta 26). Nosni vokal *ę* ne prelazi u *a* (*žedan, žēžȳ², žeti, žetva*), ali ipak *žȳčmen* ‘ječam’.

U deklinaciji štokavske su osobine nastavak *-u* u lok. jd. imenica muškoga roda, npr. *na zȳbu* (ćakavci imaju također *-i, na zubi*), nastavak *-om* u instr. imenica ž. r., npr. *kčerȳm, rukȳm*, a u konjugaciji oblik preterita muškoga roda na *-a* iz *-l*, pri čemu dolazi i do kontrakcije vokala, npr. *vȳda* ‘vidio’, *mučȳ* ‘šutio’, *ȳdra* ‘udario’, *siđȳja* ‘sjedio’, itd.

Među posebnostima bandolskoga govora navodimo: *šeto* ‘uho’ (u drugim govorima južnoga Gradišća *ušeto* i *vušeto*, ćak. *uho*, Neweklowsky 1978, 342), *krokȳća* ‘kornjača’ (kod Tornowa inačica *korokȳća*), *lěput* ‘leptir’, *prořȳće* (ćak. *protuliće, prmalice*), *gluřȳrina* ‘gruřevina’ (ćak. *mlizivo*), *livȳda* ‘pašnjak’ (ćak. *pȳša*), *poredan* ‘zločest, loř’ (ćak. *ločest*), *rubača* ‘kořulja’ (ćak. *kořulja*), *křȳca* ‘žalac’, *cȳcak* ‘pas’, *miř* ‘bubreg’. U vlahijskim govorima ima više turcizama nego u ostalim govorima (primjeri iz Tornowa 1989): *dučȳn, bȳlda* ‘sjekira’ (turski *balta*), *čȳrav* ‘kratkovidan’, *čȳrȳća* ‘kratkovidna žena’, *klabȳk* ‘šeřir’ (usp. slovenski *klobuk*, stara posuđenica, usp. turski *kalpak*), *nȳhero* ‘iskrivljeno’, *rakȳja* (Tornow 1989), *sokȳk* (‘mjesni trg’ u Cikljinu, Tornow 1989), *tȳmal, tȳmla* – *tamlȳ* ‘lijen’ (up. turski *dembel*, u NG *lȳn, liřȳk*), *žep* (ovaj turcizam je

² U vlahijskim se govorima *j* ispred vokala fakultativno izgovara kao *ř* (Finka i řojat bilježe to kao [d], što ne odgovara stvarnosti, nego je izgovor paralelan *č*). Prema Tornowu radi se kod */j/* i */ř/* o različitim fonemima, koji su u većini slučajeva ipak zamjenljivi (Tornow 1971., 98). Izgleda da je ova osobina mađarskoga porijekla (Neweklowsky 1978., 41sl.); u mađarskom govoru Borte (mađ. Felsȳr) *j* u mnogim slučajevima prelazi u *dř* (up. natuknice pod *j* u rječniku Imre 1973). Nije mi, međutim, jasno, pod kojim se to uvjetima događa.

potvrđen svugdje, podupire se mađarskom riječju *zseb* ‘džep’). Zanimljivo da nemaju turcizam *bubrik*, koji se upotrebljava u drugim govorima. Potvrđeno je prezime *Šubašić*; toponim *Bošnjakov brig*.

2.2 Nova Gora

Novogorski je govor opisan u okviru „južnih čakavaca“ u: Neweklowsky 1978., a o susjednom govoru Pinkovca (njem. Güttenbach), koji je dosta sličan, pisala je Vulić 1995.

U novogorskom govoru upotrebljava se također *štò*, gen. *česa*, *nīšt* ‘ništa’, *za ništ*, *nīšto* ‘nešto’. Međutim, oblici *gdò*, *kogã*, *komù* već su čakavski. Vokalizam je također čakavskoga tipa, s diftonzima *ie uo* (*jiêtra*, *nuôs*). Posebnost govora je prijelaz vokala *a* u *ɔ* u susjedstvu nosnoga sonanta, npr. *pâmet*. Slogotvorno *r* nema popratnoga vokala kao u Bandolu, ali se razlikuje po kvantiteti (*přsa přsof*, *přs přsta*), što više odgovara štokavskom nego čakavskom sustavu.

Akcentatski se sustav razlikuje i od ikavsko-ekavskih čakavaca i od Vlaha. Čuva se staro akcentatsko mjesto, čuvaju se prednaglasne dužine (bar pred kratkim naglašenim vokalima), vokali se ne dulje u zatvorenom slogu (ova ih posljednja osobina razdvaja od Stinjaka, usp. Neweklowsky 1978, 143sl.), *a e o* pod kratkim se naglaskom fakultativno dulje, ali ne prelaze u diftonge. Činjenica da se vokali ne dulje u zatvorenom slogu, spaja govor Nove Gore s Vlasima i Štojima. Primjeri: *rūkã* : *rukiê rûku rukuôn rukâmi*, *přsmò* : *přsma přsam*, *stegnò* : *stégna*, *nosīt* : *nósi*, *čřsta* (odr. vid) : *čřstã* (neodr. vid) itd.

Govor je ikavski s rijetkim ekavizmima, npr. *čřp*, *žlīb*, *želřzo*, *gñřzdò*, *klřščè*, *dřlat*, *lřto*, *dřl*, *čřřřna*, *glřtò*, *cřsta*, ali *niêdra*, *tiêsan*, *tiêlo*, *siêno*. Iz primjera se također vidi skupina *čř*, tako i u *čřjên čřjena*.

Oblici *ziêt zêmeš*, *zîmjje*, *treti*, *kî kã kuô*, *hržûja* (pored *hrž*), *denã*s, čakavski su, dok su *riês*, *riebãc*, *ziêdã*, *žêtva*, *štãkor*, *tòplo* slični kao u Bandolu. Skup *šč* razlikuje se u *gũščar*, *ščûca* ‘štuca’ i drugim primjerima, *žd* nalazimo u *moždãni*, oblik *drčř* ‘trči’ povezuje Novu Goru s Vlasima i Stinjacima. Preterit muškoga roda završava na *-l* ili *-Ø*; npr. *zãbřl* / *zãbř*. Palatalno *ř* prelazi obično u *j* (dok *-m* na kraju riječi ostaje), što ne smatram čakavizmom jer se pod uvjetima bilingvizma razvija i spontano (Neweklowsky 1973), npr. *žûj*, *jûdi* / *lûdi*, *dopejãt*.

Štokavske osobine u morfologiji: lok. mn. *na vrãti* (u sjevernom Gradišću *na vratuo*).

Iz leksika: *bubřik*, mn. *bubřiki* ‘bubreg’ (kao u Stinjacima), *počřk* ‘prag’, *butûrãk* ‘klip’, *ružřne* ‘komušina’, *kûcãk* ‘pas’, *špřca* ‘žalac’, *sòpluh* ‘stablo’, prvi *dãn* ‘ponedjeljak’ (kao u Stinjacima), *přmãlicje* (kao u Stinjacima, pored *přtulicje* – vjerojatno iz književnoga jezika).

Zaključak

Dok su hrvatski govori u sjevernom i srednjem Gradišću međusobno dosta slični, južno Gradišće predstavlja šarenu sliku. O centralnim štokavskim osobinama ne može biti govora ni u tzv. štokavskim govorima. O porijeklu gradišćanskih Hrvata dosta se pisalo. I ja sam pokušao odrediti njihovu bivšu postojbinu (Neweklowsky 1978, 266–280). Pri tome treba uzeti u obzir predmigracijsku sliku hrvatskih (i bosanskih i srpskih) dijalekata, koliko je to moguće. Naglašavam da su se neke osobine, koje se smatraju čakavskima, mogle razvijati i u novoj domovini, npr. $l > j$, $-m > -n$, $v > č$. Međutim, ono što ostaje zagonetno, jest leksičko blago. Mislim da je njihov dijalekatni leksik donesen i da ima vrlo malo utjecaja sa strane. Naveli smo niz leksema koji su poznati u čitavom Gradišću; u svim govorima ima starih, donesenih posuđenica romanskoga, njemačkoga i mađarskoga porijekla (Neweklowsky 1987). Turcizama, i to u malom broju, ima samo kod Vlaha. To se može objasniti tako da su Vlasi došli poslije ostalih grupa ili da su imali tješnje dodire s Turcima nego drugi Gradišćanski Hrvati. Čini mi se da Hrvati nisu njegovali kontakte među hrvatskim selima jer su hrvatska sela često raštrkana među njemačkim, a ponekad i mađarskim selima. Kako objasniti da se u Bandolu, Novoj Gori i Stinjacima govori *drčati* ‘trčati’, dok ova riječ nije poznata drugdje, nego samo *bižati*. U Bandolu, kao i u drugim vlaškim selima potvrđena je riječ *proliče* dok u Novoj Gori i Stinjacima glasi *prmalice*; u većini se sela i u književnom jeziku kaže *protuliće*. U velikoj se većini sela kaže *pandiljak*, ali u Novoj Gori kao i Stinjacima *prvi dan*. Zašto se u južnom Gradišću govori *uvik*, a drugdje *senek*? Zašto u južnom Gradišću kažu *u Beču*, a ikavsko-ekavski čakavci kažu *Beči* (bez prijedloga). Zašto u jednom jedinom selu Štoja postoji parcijalno pomicanje akcenta, a u drugima ne? Treće lice množine pomoćnoga glagola glasi *oni sta* u Stinjacima (i u danas valjda germaniziranim Stinjačkom vrhu, Santaleku, Žarnovici) prema *oni su* u ostalim govorima. U tipično čakavskom selu Stinjaki gubi se [h], što je štokavska osobina, a inače se [h] čuva, iako se gubi u izvjesnim pozicijama (koje su slučajno iste kao u njemačkim govorima Gradišća). U južnom Gradišću samo skupina Vlaha ima dosta homogen govor, a kod Štoja i južnih čakavaca svako se selo ističe svojim osobinama. Smatram da su te osobine stare, donesene iz stare domovine i da nije došlo do miješanja sustavnih osobina, ali nije isključeno da su pojedina sela naseljavana različitim grupama Hrvata, tako da je u leksiku mogla prevladati ova ili ona riječ. Osim toga, mogla je poneka riječ biti preuzeta iz gradišćansko-hrvatskoga književnog jezika, a danas i iz hrvatskoga standardnog jezika.

Literatura:

- FINKA, BOŽIDAR i ANTUN ŠOJAT 1994. *Upitnik za Hrvatski dijalektološki atlas, punkt Bandol* (rukopis).
- HOLZER, WERNER / MÜNZ, RAINER 1993. „Landessprachen: Deutsch, Kroatisch und Ungarisch im Burgenland“, *Trendwende? Sprache und Ethnizität im Burgenland*, Herausgeber Holzer/Münz. Wien: Passagen Verlag, 19–85.
- HOZJAN, SNJEŽANA 1996. *Upitnik za Hrvatski dijalektološki atlas, punkt Nova Gora* (rukopis).
- IMRE, SAMU 1973. *Felsőöri tájszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- IVIĆ, PAVLE 1958. *Die serbokroatischen Dialekte. Erster Band: Allgemeines und die štokavische Dialektgruppe*. Gravenhage (Slavistische drucken en herdrukken, 18).
- ИВИЋ, ПАВЛЕ 1994. *Српскохрватски дијалекти. Прва књига: Општа разматрања и штокавско наречје*. Сремски Карловци – Нови Сад (Целокупна дела Павла Ивића, 3)
- JODLBAUER, RALPH 1996. „Die Burgenländer Kroaten“, *Handbuch der mitteleuropäischen Sprachminderheiten*, Herausgeber Hinderling, Robert; Eichinger, Ludwig M. Tübingen: Narr, 77–117.
- NEWEKLOWSKY, GERHARD 1973. „Über die Klassifizierung von Auswandererdialekten“, *Wiener slavistisches Jahrbuch* 18, 177–189.
- NEWEKLOWSKY, GERHARD 1978. *Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete*. Wien (ÖAW, Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung, 25).
- NEWEKLOWSKY, GERHARD 1985. „O štokavskim elementima u iseljeničkim hrvatskim govorima Gradišća“, *Hrvatski dijalektološki zbornik* 7/1, 181–189.
- NEWEKLOWSKY, GERHARD 1987. „Lexikalische Übereinstimmungen im nordwestlichen Südslawischen“, *Slavistična revija* 35/1, 3–16, und 35/2, 187–209.
- NEWEKLOWSKY, GERHARD 1989. *Der Dialekt von Stinatz. Wörterbuch*. Wien (Wiener slavistischer Almanach, Sonderband 25).
- TORNOW, SIEGFRIED 1971. *Die Herkunft der kroatischen Vlahen des südlichen Burgenlandes*. Berlin (Veröffentlichungen der Abteilung für slavische Sprachen und Literaturen des Osteuropa-Instituts (Slavisches Seminar) an der Freien Universität Berlin, 39).
- TORNOW, SIEGFRIED 1989. *Burgenlandkroatisches Dialektwörterbuch. Die vlahischen Ortschaften*. Berlin (Osteuropa-Institut an der Freien Universität Berlin, Balkanologische Veröffentlichungen, 15).
- VULIĆ, SANJA 1995. „Štokavski elementi u govoru čakavskoga gradišćansko-hrvatskoga sela Pinkovca“, *Panonska ljetna knjiga – Pannonisches Jahrbuch*, 268–273.

Die štokavischen Merkmale in den kroatischen Mundarten von Weiden bei Rechnitz und Neuberg im südlichen Burgenland

Zusammenfassung

Im Aufsatz werden die kroatischen Mundarten von Weiden bei Rechnitz (Bandol) und Neuberg (Nova Gora) im Burgenland besprochen. Ihre Erforschung war Gegenstand des „Ost-West-Projekts“ 1994-1996, das unter Leitung des Verfassers gemeinsam mit Prof. István Nyomárkay und kroatischen Kollegen (im konkreten Fall Božidar Finka, Antun Šojat und Snježana Hozjan) durchgeführt wurde.

Die Mundart von Weiden gehört zur Gruppe der štokavischen, ikavischen Vlahi im Bezirk Oberwart (Borta). Die štokavischen Mundarten des Burgenlandes gehören jedenfalls nicht zu den zentralen Mundarten des štokavischen Dialekts, denn in ihnen findet man eine Reihe von Merkmalen, die auch den Čakavern zu eigen sind. Es handelt sich um eine Mundart mit partieller Akzentverlagerung ohne Intonationsoppositionen.

Die Mundart von Neuberg im Bezirk Güssing (Grad) ist eine čakavische ikavische Mundart mit alter Akzentuation, aber ohne Bewahrung von Intonationsoppositionen. Das Fragepronomen lautet zwar *što*, aber der Gen. *česa*.

Im Aufsatz werden die wichtigsten sprachlichen Merkmale der beiden Mundarten besprochen, die gemeinburgenländisch-kroatischen und die den beiden Mundarten spezifischen. Insbesondere wird auch auf den Wortschatz eingegangen.

Ključne riječi: hrvatska dijalektologija, štokavski, Bandol, Nova Gora, Gradišće

Key words: Croatian dialectology, Štokavian, Bandol, Nova Gora, Burgenland

